Tečaj XIX.

NOVICE

List 44.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20 kr., za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 30. oktobra 1861.

Gospodarske skušnje.

(Žveplo gotova pomoč, da krompir ne gnjije). Da žveplo odverne bolezen na terti, je po obilnih skušnjah že poterjeno. Gosp. Komini iz Bocna v Tirolih pa terdi, da tudi ubrani krompirjevo bolezen. Tako-le piše: „Francoz Marés priporoča žveplo zoper gnjilobo krompirjevo. Napravil si je žveplevega prahú (žveplevega cveta, Schwefelblumen), pa ga je z mehom potresil čez krompir enkrat mesca malega, drugikrat vélikega serpana in še enkrat mesca kimovca. Odbral si je za to skušnjo 47 krompirjevih germov, ki so na njivi 47 kvadratnih sežnjev prostora imeli. Porabil je za to poldrugi funt žvepla. Krompir ta je bil dosti debeleji, prav okusen in čisto zdrav, drugi pa bolán.“

Ta skušnja me je spodbodla, da sem tudi jez poskusil žveplo. Jez sem pa to reč tako naredil, da sem si kos njive odbral in v vsako jamo pod krompir enmalo žveplevega prahú vergel, na-nj pa krompir; mesca rožnika sem pervikrat, mesca malega serpana pa drugikrat krompirjevec z žveplom potresil. Mesca vélikega serpana je bil požvepljeni krompir kaj košat in lep, vès drugi pa je kazal že očitne znamenja, da gnjije. Ko je prišel čas, da ga izkopljem, je bil uni, ki sem mu žvepla dal, čisto zdrav, na pol debeleji in za tretji del ga je v vsaki jami več bilo, — drugi pa je bil poln lis in marog. Požvepljeni krompir se mi je ohranil čez zimo vès zdrav, drugi pa je do božiča že zlo pognil.

(Kolofonij brani kisanje vina). Kolofonij (to je, kuhana smola) je za vino skor to, kar je hmelj za pivo (ol), da se ne skisa. To mora vzrok biti, da na Gerškem kolofonija dajo nekoliko v mošt, sicer bi se v onih gorkih krajih prehitro v ocet ali jesih prevergel. Kolofonij se ne raztopí ne v vodi ne v moštu, ampak se zmeša z drožjami in tako vinu nikakega zopernega okusa ne dá. — Tako smo brali v Dinglerjevem polit. journalu.

(Višnjevo ali plavo mleko). Dolgo je veljala misel, da plavo mleko izvira iz kake bolezni vimena ali da je živina klajo dobila, kteri so bile take zeliša primešane, ki imajo višnjevo barvo (indigo) v sebi. Novejše skušnje pa kažejo, da napačno kisanje daje mleku plavo barvo. Po skušnjah Fuksovih so tiste plave pike, ki se prikažejo na mleku, ko smetana na verh stopa, močelke višnjeve barve, to je, nevidne živalice, ki jih Fuks v latinskem jeziku „viribo cynaogenus“ imenuje, in ktere se zaredijo, kadar so mlečne shrambe in latvice za oživljenje te živalice ugodne. Ne more se pa natanko določiti, koliko časa je treba, da se naredí ta žival, ker to zavisí od unanjih okolišin, kterih do pičice zaznamovati ni mogoče. Najraje se zaredé poleti, kadar je vročina velika in se mleko najhitreje skisa. Skušnje so učile, da mleko plave pike dobí, kadar se kravi spridena, plesnjiva klaja, sprideni in skisani ostanki v olarnicah (pivarnicah) in žganjarijah poklada. V takih okoliščinah je v mleku že zarodek omenjenih živalic in če pritisnejo zdaj še druge unanje napake zraven, se izcimijo živalice, po kterih prihaja plavo mleko. Dve rečí ste tedaj krive te napake: ena je po gori omenjeni klaji spridено mleko, druga pa nesnažne mlečnice in latvice. Ako odverneš ta dva vzroka, odverneš to napako. Namesto spridene klaje dajaj kravam dobro, zdravo klajo, in če nisi v stanu, premeniti napačne klaje, zboljšuj jo saj s tem, da daješ živini vsaki dan nekoliko pelína in soli. Skerbi za snažnost mlečnic in latvic. — Svetuje se tudi še nekaj druzega. Ako vidiš, da ti mleko plavkasto prihaja, primešaj mu berž po molži na vsak bokal mleka eno žlico siratke, in odvernil mu boš to napako; pa 2 ali 3 tedne moraš tako ravnati. Ali pa primešaj eno ali dve žlici zasirjenega mleka na vsak bokal. To storí, da se mleko hitreje skisa, al lepo belo ti ostane in smetana se lepo odloči. To je skor vselej pomagalo.

(Da pšenica ne bo snetjava). Gosp. Pič, oskerbnik velike grajšine, naznanja to: „V bukvah: „Skušeni kmet France Novak“ imenovanih, ki so prišle leta 1855 na svetlo, sem bral to-le: „Že veliko veliko let nisem ne enega zernja snetjave pšenice imel, pa nič druzega ne delam, kakor to, da si za seme omlatim pšenice berž po žetvi, preden se še potiti začenja.“ Tako sem tudi jez delal leta 1857, 1858, 1859 in 1860, in res je taka. Ker je to gospodarjem še malo znano, jim povem, naj tudi oni skusijo.

Gospodarske novíce.

(Kako dolgo more konj živeti brez klaje), so poskušali nedavnej na Francozkem, ker se jim važno zdí vediti, kako dolgo konji, na priliko, v obsedenih in zapertih terdnjavah živeti morejo. Zvedili so to-le: Konj more 25 dni brez klaje živeti, če le vode piti dobiva. Le 5 dni pa živi, ako klaje, pa celó nič vode ne dobí. Če pa je skozi 10 dni klaje dobival pa premalo vode, želodec vès vpade. — Iz teh skušinj je očitno, kako potrebna je konju voda in kako zlo po nji hrepení.

Pametnik našim gospodarjem.

(Sadna dežela — lepa dežela! — Zschokke v svojem „Schweizerboten“ v sporočilo nekega rokodelca do svojega sina, ki je potoval v ptuje, pravi med drugim to-le: „Ako, dragi sinek moj, prideš v deželo ali deželico, kjer so ob cesti sadne drevesa zasajene, spočij se tukaj, zakaj v deželi si, kjer prebivajo pošteni ljudje, ki imajo glavo na pravem mestu.“ — Naj bi si vsi gospodarji mile naše slovenske dežele zapomnili te kratke, pa veliko pomenljive besede!

Ognjeno letošnje leto.

Neznano veliko škode je nesrečni ogenj napravil spet letos. Marsiktera vas je že pospravila bila vse svoje pridelke, al zatrosil se je ogenj, in prej ko v eni uri radost premenila se je v strašen vek; na mestu prejšnih poslopij se je vidilo nekoliko pepéla.

Ako me, predragi bravec slovenski! pobaraš, odkod

nek pride, da se toliko škode po ognji pripetí, ti ob kratkem to-le odgovorim: „Večidel iz zanikernosti.“

Torej, preljubi Slovenci! Se škode ognja varovati, vtisnite si zlasti štiri nauke svojega brata slovenskega globoko v serce:

Perví je: Luči brez laterne pod streho na dile ali v hlev nikoli ne nosite, goreče treske že celó ne, da bi jo v steno vtikali ali pa svečo na slamo postavljali. Slama, ki od zgor visi ali spod leží, se zapali, in tako en sam zanikern človek celo vas zažge, ter vaščanom beraško palico v roke potisne.

Drugi: Ako pri nas ni navada, da bi stergarji dimnike osnaževali, naj jih možki s košato smreko ometajo in sicer pozimi vsakega mesca, poleti vsakih 6 tednov. Ženke naj jistanje okoli dimnika in tudi celo kuhinjo pogosto ostergajo. Srenjski predstojniki pa naj ostro na to gledajo, da vsaka hiša imela bo kuhinjo in dimnik zidan.

Tretji: Vi tobakarji, posebno vi hlapčoni in gostači! lule ali fajfe na skeden, pod ali parno nikdar ne jemljite. Kdor pri kermi ali slami tobak kadí, naj se po cesarski postavi z zaporom ali palico kaznuje. Pijancu, z gorečo lulo v ustih, hitro mu jo vzemite, njega pa spat spravite. — Tobak je v južni Ameriki domá, na otoku Tobago (toraj njegovo ime); raste ta zel brez setve, kakor lapuh pri nas. Prinesli so ga v naše kraje leta 1560. Začetka so tobak le imenitni in bogati pili in noslali, sedaj ga pa že komaj dve pedí dolg smerkovec pije, ter ž njim velikrat ogenj zatrosi. Kar veljá od fajf, veljá tudi od smodk (cigar), kterih otrinki so že toliko škode napravili. Zatega del, dragi stariši slovenski! branite sinovom svojim kaditi tobak, po kterem se sedanji čas največ nesreč pripetí. 14. avgusta t. l. je zatrosil tobakar ogenj na spodnjem nemškem Koroškem v Labodnem dolu v Etenci (Ettendorf). Zgorelo je bilo 21 hiš s cerkvo vred; škode je ogenj ali prav za prav tobakar 60.000 gold. napravil. Tobakarji! pazite, ker „ložeje je ogenj obvarovati kakor ubraniti ga, kadar uíde“.

Četerti: Tisti klinčki, ki so stopili na mesto cundra, so po otrocih že toliko vasí požgali; hranujte jih dobro, da neumni otroci ne pridejo do njih, in igraje se ž njimi, ne napravijo nesreče, ktere ne obvaruje potem ne jok ne stok.

Ker se pa pri vsi skerbi vendar-le še prigodí, da se ogenj zatrosi, naj srenjski predstojniki, vsak v svoji srenji, sikalko (gasivnico) omislijo; Vi pa, dragi kmeti in posestniki slovenski! nikar se ne obotavljajte pri kaki asekuracii se zavarovati ali v bratovšino sv. Florijana stopiti. Bog daja za vsako silo posebno pomoč; kdor se pa za silo ne preskerbí, k imenovani bratovšini ne pristopi, je ravno tak zanikernik, ko tisti, ki križem roke derží in od daleč gleda, kako sosed gori, tako dolgo, da mu na lastno hišo ognjeni petelin ne plane. Res! tak ni usmiljenja vreden. Ne recite: „Bog in pa sv. Florijan sta najboljša pomočnika zoper ogenj.“ Res je sicer to; al dobri Bog in sv. Florijan vas ognja varovala ne bota, ako ste sami nečimerni in zanikerni. Vprašam vas, ljubi Slovenci! ali dobri Bog potrebnega živeža bo dal človeku, ki sicer pridno moli, delati pa nič neče? „Moli in delaj“ — to je že star pregovor.

Slovenci! vi zavoljo dobrega serca povsod jako slujete; najlepše pa keršansko ljubezen po ognju nesrečnim skažete, ako k imenovani bratovščini pristopite. Naj pa noben ne misli, da mu greh ni, ako pohištvo svoje popali zato, da bi si potem lepše sozidal. Kdor to storí, je goljuf, je tat, in sreče imel ne bo. „Kakor se pridobi, tako se razgubí“. Vi pa, visokočastiti gg. duhovniki! opominjajte verne svoje pri vsaki priložnosti, zlasti kadar se pobera za pogorelce, ki niso bili zavarovani, naj k bratovščini pogorelski pristopijo in si zavarovajo premoženje svoje pri kteri koli asekuracii. Skerbimo tudi za časno srečo svojih ovčic!

Iz Libelič na Koreškem.

T. M. Štantetov-Šentvidski.

Drobtinčice o ptujih besedah.

Noben jezik ni prav čist in nima zgolj svojih lastnih besed, temuč marsiktero ptujo. To pa izvira odtod, da je jedno ljudstvo od drugega stvarí, kterih samo ni imelo, z imeni vred sprejelo, ali pa je na mesto drugega ljudstva stopilo in že tam mesta, sela, brege, potoke in druge stvarí poimenovane našlo; ali pa si je drugo ljudstvo podverglo in njegove besede sprejelo, da bi se njemu dopadlo in ono njemu bolj podložno bilo.

Zato prašamo: jeli so sledeče besede res nemške?

Beck, Bäcker, backen — peči. — Peči je slovanska beseda. Od tod besede pridejo pek, peč, pečar, pečilo, pečenka. Od totih so Nemci svoje vzeli.

Gast — gost. — Gost izhaja od gostiti, pogostem shajati se v kaki veselici, jestvini ali pitvini, convivari, in toti deležniki se pravijo gostje. „Oni se dobro gostijo“, je toliko kakor: „oni so v družbi dobre volje, dobro jejo in pijejo“. Od tega imajo Nemci svojo besedo Gast in Gasteraj — goščenje. Beseda gostiti ima tudi hud pomen; zakaj v nekterih krajih pravijo ljudje od treslike ali zimice (merzlice), če koga pogostoma obiskava in močno trese: „danes me je pa jako gostila!“

Garten — ograd. — Gart je toliko kakor grad, in izvira od graditi, ograditi, in da je ograd zagrajen ali ograjen, se zato pravi ograd; od tega menda nemško Garten.

Grab, Graben. — Grab, grob od grabiti, grebati, grobati, grabati, in od tega nemško Grab, Graben, graben.

Igel — jež. — Igel od igla, Nadel, iglač Nadelthier oder Igel, ker ima igle.

Leute — ludje. — Ludje od ljud: človek, in od tega nemško Leute.

Sattel — sedlo. — Sedlo je toliko kakor sedalo, sedilo Sitz, od sedeti, sedere, in od tega Sattel.

Spitz — špic, špica. — Špica ali špic od pičiti, stechen, pungere, ispičiti, ostro napraviti, scharf, spitzig machen, in od tega pičiti, stechen, pika Stich, Punct, špic, špica, Spitze.

Thal — dol. — Dol je bergab, thalab, in zato se cela graba med dvema bregoma pravi: dol, Thal.

Theil — del. — Del od delati, arbeiten, thun; zato ali kako reč razdelati, zerarbeiten, zertheilen, in vsaki kos razdelane stvarí se prav: del, Theil.

Weib — baba — Baba je prava slovanska stara beseda; nihče tega ne tají, in od nje nemško Weib.

Slovenske besede so že v nemškem tako ponemščene, poglajene in zakrite, da jih je že težko več poznati in tako tudi druge.

Véliki Adelungov slovnik kaže tudi mnogo takih slovanskih besed in njihovo resnico svedoči.

Naj se pa nikdo ne čudi, ako se v nemškem jeziku slovenske besede nahajajo. Jeziki so ravno kakor silje. Eno silje raste poleg drugega, in marsiktero zerno od njega se med ono zatepe. Ravno tako so ljudstva eno poleg drugega prebivale, njegove besede pobirale, ali pa v dežele pregnanega ljudstva prišle in tam njegove imenovanja našle, ali pa se od podjarmenega ljudstva rečí učile z imeni vred, kakor smo že rekli. Kako star je slovanski jezik, je dobro znano vsem učenim možém.

Po nemškem Štajarju, kjer so nekdaj Slovenci prebivali, se najdejo mnogotere slovenske imena vesnic, bregov, far, kakor: Rokič ves, Štraden Straden; Fladnitz Blatnica; Leska ves; Feistriz Bistrica; Schöckel sokol; Gabersdorf Gaberje; Fresen Brezje; Gösnitz Goznica; Dobel topel (toplice); Pleš breg.

Po nemški deželi se jednako nahajajo slovenske besede in imena: Stuttgart, Adelung imenuje Studgrad; Friesah v Brezah; Meklenburg od meklen, wilder Ahorn-

baum; Pommern, Pomorje, Uferland; Strelic; Stargard, stari grad, Lausitz Luzica; Insel Rügen, Ruga, Rugia; Lippe, Lipa reka; Una mesto; Ratibor mesto; Tarnovic Ternovec; Görliz Gerlica, mesto; Stekenic, Stekenica; Wakenic, Vakenica, potoki, in več takih.

Nemške besede, ktere se v slovenščini nahajajo, so na vekše take imena rečí, ktere so Slovenci od Nemcov kupovali, ali pa pisarniških opravil, ki so jih pri nemški gosposki v pisarnici čuli; kakor štibra, daca; kvitenga, pobotnica; Schuldschein, dolžno pismo; Taufschein, kerstni list; Todtenschein, smertni list; Trauschein, poročni list; Verzicht, odstopnica; kancelija, pisarnica; žnidar, šivec, šivar; šlosar, ključar; girtlar, pasar, pasir od pas Gürtel; cimperman, tesar, tesač; tišlar, mizar; šoštar, čevljar; leder, koža, usnje, usno, vusno; cviren, dvojnik, sukanec itd. Ni bilo ravno trebalo totih in drugih nemških besed Slovencom nekdaj pobirati od Nemcov, ker so imeli lastne besede, kakor kolar, kovač, logar, mesar itd.; al božina si k času v pervem začetku ni vedila pomagati. Š.

Nova jugoslavenska časnika.

„*Glasonoša*“ se veli novi časnik, ki ga je v Karlovcu 20. dné t. m. začel izdajati našim čitateljem dobro znani gosp. Abel Lukšić, izdajatelj prejšnih „Obče poslovnih Novin“. Prislovica, ki stojí na čelu novemu časopisu:

Svako zrnce na oltaru roda
Neostaje bez svojega ploda!

naznanjuje nam z malo besedicami blagi namen ovega lista: pospeševati duševni in materialni blagor naroda svojega, in kterega z bratovsko ljubeznijo pozdravljamo tudi mi Slovenci. Kakor je domoljubni gosp. izdajatelj skerbel za prekrasno unanjo obliko, v kteri izdava v svoji lastni, čisto novo napravljeni tiskarnici novi časnik, tako v pozivu svojem zagotovlja, da je stopil v zvez z mnogimi vročimi rodoljubi, ki so mu obljubili na vse strani narodnega gibanja svojo pripomoč, da bode od dne do dne bolje mogel zadostiti svoji nameri. Razun glavnega lista, ki obdeluje polje narodnega življenja in vse, kar spada v okrožje lepoznansko ter izhaja vsaki teden dvakrat, se pridava vsako sredo doklada pod naslovom: „Obćekoristni poslovni list“ ali glasilo za narodnogospodarstveni promet, vsaki mesec pa še priklada: „Slovo i Slika“ ali list za oglase na polji knjižtva in slikarstva.“ Tako bo bogato obdarovani list prinašal na vse strani zanimive tvarine ter se vrednega skazoval, da ga tudi naši domoljubi podpirajo z duševno in materialno pomočjo toliko bolj, ker nam je Slovencom prijazni gospod izdajatelj obljubil, da ga je volja, tudi v našem slovenskem jeziku pisane sostavke v izvirni besedi sprejemati. Naročnina s poštnino vred za celo leto znaša 9 gold., za pol leta 4 gold. 50 kr., za četert leta 2 gold. 25 kr.

Iz Varaždina nam je sl. vredništvo humorističnosatiriškega časnika „Podravski jež“ imenovanega poslalo program tega novega lista, naj bi ga oklicali tudi v našem listu. Radi storimo to in vabimo tudi naše Slovence, naj si ga naročijo. Poziv se tako glasi: „Sadržaj lista ovog biti će poveći i manji članci humoristni, i satirični crpljeni iz domačeg života t. j. novelle, pripovědke, dosětke, dvogovori, pjesme, putopisi i životopisi, kritika, u obće jednom rečju, sve što na humorističko-satiričko polje spada. List ovaj, koj će svakog měseca izlaziti tri puta, naime svakog 10., 20. i 30. i koj će početi izlaziti tečajem měseca Prosinca (decembra) ove godine u Varaždinu, donosit će i satiričkih slikah prama sadržaju, što ipak od broja predplatnikah zavisi. Predplatna cěna na cělu godinu za domaće 6 forintih, za izvajnske s poštom 6 forintih 80 novčićah, a za pol godine polovica. Četvrtgodišnja predplata neprima se. Gospoda, koja na ovaj list predplatiti žele, pozivaju se, da do 15. Studenoga o. g. predplatu podpisanomu u frankiranih listovih poslati izvole“.

U Varaždinu dne 1. Listopada 1861.

Dragutin Antolek,
izdavatelj i odgovorni urednik „Podravskog ježa“.

Prošnja do slov. jezikoslovcov.

V 22. listu „Slovensk. Glasnika“ oklicuje za napredek mile naše materinščine vseskozi marljivi gosp. vrednik sledečo prošnjo:

„Dobro berilo in dobra slovnica močno pospešuje jezikoslovni nauk; pri nas pa še oboje potrebuje mnogih poprav. Zato sem se lotil predelave svoje „slovenske slovnice“, da bo o svojem času z ozirom na staro slovenščino in na lastnije ljudskega govora predelana in z mnogimi izgledi iz najboljših starejih in novejih spisov razjasnjena v novi in za šolsko rabo še pripravniši obliki beli dan zagledala. Da pa popolnoma zadosti našim šolskim potrebam in vsem pravičnim tirjavam današnjih jezikoznancov, obračam se do vseh gg. domorodcov s ponižno prošnjo, da mi v tem težavnem, za napredek mile slovenščine toliko potrebnem delu blagovoljno s svojim svetom na pomoč pritekó. Ljuba in draga mi bo vsaka jezikoznanska drobtinica, ki v dosedanjih slovnicah še ni bila dosti razjasnjena ali pa je bila celó v nemar puščena, pa tudi vsaka opombica o lastnijah ljudskega govora po raznih slovenskih straněh. Ko bo delo gotovo, naprosim več slovenskih jezikoslovcov, naj ga v rokopisu pregledati blagovolijo, da se še pred natisom popravi ali dostavi, kar bi bilo morda tù pa tam še napak povedano ali celó opuščeno. Ponavljaje svojo prošnjo, priporočam se vsem čast. rodoljubom, da me v prid domačega napredka počasté s prav obilnimi dopisi.“

V Celovcu 14. oktobra 1861. Anton Janežič,
c. k. učitelj više realke

Pisma slovenskega turista.

II.

Prašali me bote, dragi bravci, kako je to, da so pisma turista tako dolgo zaostale? Al pisatelj obrača, Bog pa oberne. Hodil sem, ko sta „še ajda in pelin cvetela“, križem po Kranjskem in nabiral si za torbico svojo medú in pelina, al nakljućilo se je, da še le zdaj vredujem nabero.

Po shodu v Bledu, ki je bil že v „Novicah“ s potrebnimi opazkami „ilustriran“, sem dolgo premišljeval, ali bi jo udaril više gori, kjer Savica bobni čez pečine, ali pa bi šel nazaj doli. Kakor Hamlet svoj „seyn oder nicht seyn“ sem premetaval tudi jez v svojih mislih „ali Bohinj ali Radoljco“, dokler nazadnje navlada misel: kaj se boš klatil po vaséh; pojdi v mesta in tergove. Dictum factum — hajd v Radoljco; tù bo za te več gradiva kot v onih visokih krajih, o kterih je že marsikter pisatelj in pesnik svoje pero poskusil.

Ko bi slovenskega „Bädecker-ja“ pisal, to je, knjižico v rudečem usnju vezano, kjer se oznanuje, kaj je v tem ali unem mestu znamenitega, bi od Radoljce ne povedal druzega, kakor da je za Kranjem drugo mesto na Gorenskem, ki bi ga ptujec za pošteno vas deržal, ako bi poprej ravno ne bral, da je že starodavno mesto. Pa neki strojar, ki se ponosno radoljškega mestjana imenuje, mi je, vès navdušen za čast in slavo svojega domačega kraja, z dostojnim naglasom pripovedoval, da je že Radoljca mesto iz starodavnega veka, Nace Kuranda bi rekel: „Noch aus den finstern Zeiten des grauen Mittelalters.“ Pripovedovali so mi, da ima čudovite privilegije iz 12. in 13. stoletja, ki, ne vem, kakošne čudne časti in bremena radoljškim „purgarjem“ nakladajo. Ali imajo Radoljčani za te privilegije tudi svoj arhiv, ki se s 7 ključi zapira, in svojega arhivarja, za vse

*

to nisem vprašal. Vprašam le Nemce, kdo jim je dal oblast našo Radoljco prekucniti v Radmanns-dorf?

Značajno za vsako mesto je, da ima kako napravo ali inštitut, kteri naj se že kazino, ressource, čitavnica ali „šerštat“ imenuje, kjer se časniki prebirajo in se na večer posebno „haute volée“ ali „smetana purgarjev“ zbira. *) Da ima Radoljca kaj tacega, nisem nikdar čul, tudi se ne ponašam, da bi bil sam to znajdel, le neki pravoslovec, moj dobri prijatel, je po naključbi radoljški salon zavohal. — Pripovedoval mi je, da je letos mesca avgusta neki večer po dolgočasnem popotvanji, truden in oprašen, v Radoljco priromal. Bila je že enajsta ura — za kmete ura strahov, za „nobel purgarje“ pa ura salona. Mislil si je, pridši v radoljško mesto, da je kak teržišk Mojzes Radoljco (morebiti zavoljo dr. Toman-a) kaznoval, da bo 3 dni in 3 noči egiptovska tema, in da je zdaj perva noč. Al njegov dober genij ga dalje pelje v sredo mesta in naenkrat zagleda svetle okna in čuje živo govoríco in šunder. Po svoji ponižni pameti si misli, gotovo je tù v sredi v taki visoki hiši mestni salon. Stopi noter, si dá od restaurateurja — vulgo kerčmarja — piva prinesti in se mirno, ponižno in v božjem strahu k vratam vsede. Pervi časnik, ki mu v roke pride, je „Ost und West“, kar ga še bolj v mnenju poterjuje, da je to tudi slovenska kazina. Ogleduje si zlo živo drušno in zapazil je med drugimi mestjani gospode čisto černo oblečene, vse v frakih, berke možko navihane in obraz v zlo pomenljivih, diplomatičnih gerbah. Ti gospodje so ga bokal za bokalom serkali — kar niso ravno manire salona — s celó bakrenimi nosovi so že enmalo križem gledali, na vse gerlo politikovali, neizrečeno se ustili; drugi sosedje so jih pa verno kakor svete 3 kralje poslušali. Mislil je izperva, da so to gorenski Thouveneli, Valevski ali Rikasoliti; le njih jezik se je mojemu prijatlu enmalo čuden dozdeval, ker v svojih diplomatičnih izrekih so jo po nemški rezali, kakor naši kranjski „urlaubarji“. Njih politična govorica se je vila, kakor povsod v taistem času, lahko uganeš, bravec, okoli „Slobenjerjev“; serdili in rotili so se radoljški diplomati čez to čudno prikazen, posebno pa, ko so mojega prijatla v surki zagledali. On jim je hotel mirno — kakor je med omikanimi ljudmi bon ton — razložiti, da Kranjec je tudi Slovenec. Ali to je bilo ogenj v streho; kazali so mu ti diplomati pesti, šetinili se kakor ježi in le mirnost njegovega značaja ga je rešila „argumentov ad hominem“. Še bolj radoveden, popraša kerčmarja, kaki gospodje so ti? Kakor so se mogočno nosili in modrovali in v radoljškem salonu „bon ton“ naznanovali, bi gotovo mislil, bravec, da so bili kaki velikaši, mogočni posestniki ali nepopisljivo bogati tergovci ali kaki drugi imenitni gospodje; al vse to ne, ampak čujte čudo: bili so kantonski beriči!

Zamišljen in molčeč se podá moj prijatel k pokoju. Mislil je na bokale, ki so jih gospodje beriči poserkali. Mislil si je tudi na dalje, ali bi ne bilo bolje se pravdoslovju odpovedati in raji berič postati, ker Radoljca se mu je zdela beriški Eldorado. Bolj sva se pa z mojim prijatlom po svoji kratki pameti čudila, da so si radoljški „purgarji“ pri svojih starodavnih privilegijah kantonske beriče za svoje kolo- in glasovodje izvolili!

Moj prijatel, ki je bil tudi 15. avgusta pri pozdravu dr. Toman-a pričujoč, radoveden glavo skoz okno pomoli, da bi morebiti kje ugledal debelo betico tistega mandarina z dvema gumboma, ki bi spet stokati jel:

Bravec, pa ne, da bi ti mislil, da je zavoljo mogočnih gospodov beričev v Radoljci vse narobe. Imajo pa spet Radoljčani izverstnega župana, ki je od verha do tal časti vreden mož, ki se, kar je mogoče, iskreno za našo narodnost in autonomijo soseske poteguje. Postaven in miren v svojem značaju me je spominal na župana pražkega mesta, nam Slovanom dobro znanega gospod Pštrosa, ki mi je rekel: počasi se gré naprej v boji z nemškutarijo; al ko enkrat nogo za en korak naprej zastavim, me nobena peklenska moč več ne odmakne! Res treba bi nam bilo, pri nas na Slovenskem povsod takih mož, ker pri nas so ljudje po 12letnih skušnjah Bachovega regimenta že skoraj povsod tako v mlako potopljeni, da se komaj več kot pubči upajo v srenjskih zadevah krekati. Valt. Zarnik.

*) Kako je to v Teržiču znamenito in kaj se tù vse zvé, bom pozneje povedal. Pis.

Kratkočasnice.

Na Gorenskem nabral Razorka.

Z živimi pričami se bolj kakor le z besedami resnica uterdi. Ker se nam v eno mer od nevedneżev ali protivnikov očituje, da naš slovenski jezik je revež, le za otroške bèblanja pripraven, od druge strani pa z neko serboritostjo svetu trobi, da je nemška kultura pri nas že vsako tudi borno bajtico oblizala, bo najbolje, da se taki živi spomenki (Denkmähler) nemške „kulture“ pogostoma svetu razodevajo. Ker imam v rokah zapuščino nekega srenjskega župana, ki je celih deset let se potil „ad majorem gloriam“ one kulture, pa še tudi druge enake spominke, sem se namenil na svetlo dati knjižico, ktera bo obsegala vsakojake razglede tacih imenitniših pisem. „Novicam“ pa podam nektere odlomke za kratek čas; zagotovljam jih pa, da od vseh teh pisem imam originale v rokah, in da moj namen ni svetu lagati a là „Triest.“, „Tagespošti“ in „Preši“, ampak z resnico pokazati mu le, kako nepotrebno se pisavci in uradnije terpinčijo s tujim jezikom, namesto da bi se jim službovanje olajšalo z domačo pisavo.

Al dosti je besed; naj sledijo sedaj nekteri „spominki“ toliko povzdigovane „kulture“ in bravci sami se kratkočasijo z daljnim premišljevanjem:

„Nr. 69. Löbliche k. k. Bezirksamt! Wird gehorsamst Angezeugt, dass Letztens wie der Herr k. k. Steuer Inspektor * in * war habe zu Mittag bei ** vlgo * bei Mittagstafel beider Speise der Herr * bringt vor ein Gruss von Herrn Bezirkshauptmann * ich sage Danke Herr Inspektor darauf spricht Herr k. k. Bezirksaktouar * ja er Schmeichelt sich bei jeden Commisser da durch verstet sich Schmeichler so väl als Spizel, dass were noch zu Vergeben und für Guts zu nehmen alein am 19. November 1857 war in dem nemlichen Haus bei ** bei der Mittagsspeisse welchen Tag ich mit den ** zur eine Tagsatzung vorgeladen. Ich gehe gewenlich zum * zu der Speise da war auch Herr Dr. * und Herr Bezirksarzt * dan Spricht Herr * sie haben so einen langen Nassen das im ganzen Bezirk kein solche, ich Frage was haben sie gesprochen er erwiderte in ganzen Bezirk findetman mit solangen Nass darauf sage ich ja möglich sprich Wort ist weil ich mit den * Vergleich geschlossen habe, Verstet sich auch das ich in ganzen Bezirk herum Schmek oder Riche, wen ich wirklich einen langen Nassen habe ich ich habe in nicht selbst gemacht oder Erschafen jeder Mensch ist nach den Ebenbilde Gottes erschafen kann sich nich nicht ändern, es ist gewänlich das bei Genus hat Hund gern Ruh bei Gnusssteren ist Menschliche Gesundheit nachtheilig. Weil ich in * in so einen Traurigen unständ nicht Ruh habe bitte Löbl. k. k. Bezirksamtgeruhe eine Tagsatzung an Ordnen gegen Sicherheit der Ehre 12. Hauptstük §. 488“.

Gemeindeamt * am 29. November 1857.

** Bürgermeister.

— Te dni sem na svojem potovanji na Notranjskem v originalu sledeči listek v roke dobil, ki ga v zbirko slovečih „spominkov“ Novicam brez vsega komentarja izročujem. Verba loquuntur: „Hochwürden Herrn! Sie Herrn Jich Schönn bitten, 1 Merlig Corusen Jich werde die 8ten Tage Gekommen Noch P— und Ich werde gewesen sein zählen diese Schuld. Ich Gröse gelobt

K..... am 8 Mai A. W.

Dopisi.

Iz Maribora 24. okt. ⌗ — Med toliko žalostnimi dogodbami, ktere kažejo, kako je slovenski narod, kterega serce je milo, pogernjen in zagrajen od sovražnikov svojih v mrežo laží in sile, človeku vsaka stvar dobro dé, ktera pričuje, da se priznava pravica njegova, in se zapopada, kaj terja skerb za duševni njegov prid. Naznanite tedaj „Novice“ preveselo novico, da v mariborski duhovščini se prednašajo liturgika ali nauk o cerkvenih obredih, razlaganje sv. pisma, hebrejska gramatika in pastirstvo v slovenskem domačem jeziku. Gospodje: dr. Ulaga, dr. Vogrin, stolni korar, in spiritual g. Franc Kosar, prednašajo slovensko. Slovenija zapiši verle možake v zlate bukve, zapiši in hvali pa tudi škofa Antona Martina, kakor živo pričo, da se živa vera in ljubezen keršanska kakor tudi zvestoba in ljubezen do cesarja vseskozi lahko zedinjuje z ljubeznijo do naroda svojega.

Iz slovenskega Štajerja 22. oktobra. Danes je v Benediški okolici tergatev dokončana. Sadja je tù zares precej; polnjak jabelčnice se dobí za 10 zlatov. V ljutomerskih in pa v radgonskih goricah se je pa tergatev v tednu sv. Terezije začela; kmetje izverstni mošt po 100 zlatov štartinjak prodavajo; Benediško pa od 60 do 90 zlatov. Obiskal sem gosp. D. Čolnik-a, znanega iskrenega Slovenca. Njegovo gospodarsko poslopje je tako prilično postavljeno in umetno vredjeno, da naj bi si ga vsakteri ogledal, ki si novega omisliti želí. Posebno se pa odlikujejo moralni pregovori na obokih različnih predalov prav primerno zapisani. Jaz samo enega omenim, ki je družini tern v peti, nad spavnico viditi, in se tako glasí: „Sedem ur spati je zadosti.“ Tudi cirilica ni pozabljena. — Ta gospod vlastnik se gotovo ne bi „nemškemu“ hišniku udal, naj bi se vsa družina slovenska zavoljo njega nemško učila, kakor, žalibože, mnogi terdi Slovenci izneverjenim uradnikom in nemškutarjem se udajajo in priklanjajo, ter tako sebe in nedolžno družino prodajo.

Koliko pa služi nemška izobraženost celó duhovščini, ktera Slovence podučuje, pokaže naj sledeča pred nekterimi leti resnična prigodba. Poznal sem novo posvečenega duhovna, ki je pervikrat pridigoval. Pri oznanilu, da bodo ob dveh litanije, in v tednu ena sveta meša popevana, mu še je dosti dobro šlo — ko pa začenja nova zakonca oklicavati, se mu sila terda godí; oklic je župnik (fajmošter) mu nemško začerkal; nevedšemu tedaj, kako bi „ledig“ „minderjährig“ po domače povedal, mu kri stopa v obraz, vedno huje ga stiska — k sreči je imel lastnega brata oklicati, in si tedaj berž pomaga rekoč: „Moj brat si hoče županovo Mico za ženo vzeti; kdor ima kaj proti temu, se naj pri gosp. fajmoštru oglasi!“ — Se vé, da se je vsakemu nazočemu obraz na smeh vlekel. — Še dandanašnji se tù pa tam nahajajo nemško pisane oznanilnice; oklicne liste pa sem celó diačko pisane vidil — Proh dolor! čemu takošne burke? Naj bi se toraj oznanilnice, in posebno občine in vasí po slovensko pisale, ker je na novo pridšemu duhovnu v veliko postrežbo.

Kuhar.

Iz Slovenskih goric na Štajarskem toži nek domoljub „Slov. Prijat.“ tako-le: „Ljubi Prijatel! milo se Vam moram potožiti, kako slabo se nam ubogim štajarskim Slovencom godí. Vse močí se za naše zatiranje napenjajo. Tako konštitucijo, kakor je še zdaj pri nas na Štirskem, so sam večni Bog vé kje zvalili! Kantonska predstojnika, ptujski, zgornjeradgonski, potujeta od fare do fare, pokličeta pred se župane, ter jih barata, kakošne so njih želje, česa se otroci učijo, koliko in odkod imajo učeniki plačilo, in kar je najbolj važno: kakošne hočejo imeti šole, slovenske ali nemške. Predstojnik njim poprej vse razloží, ter na pr. pravi: pridejo vaši sini na vojsko, je potrebno, da razumejo nemški (se vé da vojska gré čez Nemce!); pridete v kako uradnico, je potrebno znati nemške besede (se vé, da ljudstvo je zavolj uradnikov, ne pa uradniki za ljudstva na svetu!); kamor kodar pogledate, povsod nemško največ veljá; toraj bi — kaj ne? — najbolj prav bilo, da se šole ponemčijo? Tako naše županijske tičice lovijo na limance, ker ne vejo ločiti, kaj je belo, kaj je černo. Da potem rečejo, da želijo le nemške šole, lahko vsakdo verjame, in da predstojnik svoj enostranski namen doseže, vé vsaki sam lahko. Taka se nam godí, Bog se nas usmili! Vladi v Gradec ali na Dunaj se bo potem pisalo, „ljudstvo hoče imeti vse nemško“, in ostale bodo mertve čerke: vsi enake bremena, vsi enake pravice! — Ne zamerite, da se Vam pritožim o tej priložnosti; rad bi si žalostno serce ohladil in ubogim Slovencom pomagal.“

Iz Vélikovca — se bere v „Slov. Prijat.“ sledeče: „Hvala Bogu, da pametnih in postavnih županov imamo tudi tukaj na Koroškem. Vidil sem te dni „davkne bukvice“ (Steuerbüchl), ktere so bile natisnjene v nemškem, zraven pa tudi v slovenskem in prav gladko slovenskem jeziku. In veste, kdo in kje je ta župan, ki je to modro in ročno reč sprožil in napravil. Ta korenjak je srenjski župan na Bistrici pri Pliberce in se imenuje Jožef Kraut. V njegovi županii se slovenščina visoko čisla in svoje pravice ima po šolah in jih bo tudi dobila v pisarnici. Kar mi c. k. okrajnega predstojnika, gosp. Wolfa poznamo, je on že od nekdaj serčen prijatel in podpornik slovenskega jezika. Ako se župani in ces. predstojnik lepo zastopijo in pogovorijo, bo slovenščina skoraj po kancelijah bolj štimána. Bog daj več takih predstojnikov in županov! — Slišal sem tudi pripovedovati, kako je Slovencom to močno dopadlo, kar so Rožani zavolj njim oktroiranega zdravnika napravili. Presneto, to je vendar preveč, da hočejo našim bolnikom še sedaj naše dni nemške dohtarje vsiliti. Naj grejo Nemci Nemce ozdravljat, ali pa naj se učijo slovenski. Bog prenesi, ko bi se kdo podstopil Slovencom pliberske okolice kaj takega nameniti; slišal sem praviti, da so rekli, vsi smo pokonci in vsi protestiramo. Saj so nam svitli cesar s svojo sveto besedo toliko lepih pravic zaterdili, kaj jih bojo drugi ljudje nam kratili? Tako sem na svoje ušesa slišal ljudí se pogovarjati; pomirjal sem jih; al besede podreti jim nisem mogel. Vidite, ljubi moj prijatel, da so naši koroški Slovenci malo bolj počasni, pa da se tudi oni zbujajo.“

Iz Brežke okolice 25. oktobra. Š. — Iz vseh kotov naše mile slovenske zemlje dobivate drage „Novice“ dopise, samo iz našega brežkega okrožja še nisem nič v vaših predalih čital. Ako mi dovolite, Vam hočem iz naše okolice včasi *) nekoliko pisati, da se po svetu zvé, da tukaj na krajnsko-hervaški meji med Savo in Sotlo slovensko ljudstvo prebiva, ki svojo zemljo, svoje národne običaje in svoj mili slovenski jezik iskreno ljubi; še obleke jim ni pokvaril ptuji napúh, ampak možki in ženske se z domačim platnom oblačijo in bela domača obleka je po stari slovenski šegi njih ponos. Čudil se boš tedaj, dragi bravec, kako je mogoče, da tukajšni uradniki na vse usta terditi morejo, da Slovenci naše okolice le za nemščino gorijo! Dosti bolj prav bi bilo, ako bi ti gospodje rekli: „Mi hočemo nemščino vkljub vsem tukajšnim platničkarjem!“ Kar sem rekel, naj poterdijo sledeče skoz in skoz resnične prigodbe: Pretekle dni so bili duhovni in posvetni voditelji ljudskih šol, pa tudi srenjski predstojniki in odborniki v Brežko uradnijo poklicani, da povejo, ali hočejo nemške ali slovenske šole. Ker so pa pri nas uradniki ljudí tako „bearbeitali“, kakor so nam „Novice“ naznanile od Radgonske in Ptujske okolice, se ni čuditi, da se je veliko kmetov za nemščino odločilo, ker nevedno ljudstvo ne vé, da ljudska šola je za to, da se otrok nauči v domačem jeziku za življenje potrebnih stvarí, ne pa za to, da se kakor kalín ali popkar učí nekoliko nemških besed žvižgati. Oj kako veselo je gospod

*) Nam bo jako drago. Vred.

uradnik svoj protokol pisal! Ko pa pridejo nek duhoven gospod na versto in na prašanje: kaj bi šolam najbolj koristilo in ljudem pravo ljubezen do učilnic vcepilo, odgovorijo: „ako hočete našim šolam na noge pomagati, naj se začne v kancelijah slovensko pisariti, da bi kmet spoznal, da njegov otrok ne hodi zastonj v šolo, ker mu kancelijske dopise prebirati zná“, se gospod v kancelii, vès osupnjen, kakor bi ga bila osa pičla, trikrat na svojem stolu sèm ter tjè pomakne, berke zaviha, ter pravi: „To pa že ne more biti, ker mi uradniki sami slovenski ne znamo in tudi nimamo povelja slovenski pisati.“ Nazadnje praša gospod uradnik kmete ene fare, kjer duhovni pomočnik prostovoljno otroke šola: ali hočejo nemško ali slovensko šolo? Verli slovenski možje odkritoserčno odgovorijo: „Mi nimamo organizirane šole, in gosp. kaplan bojo že učili, kakor je prav.“ Pa bivendar, jih gosp. ur. nagovarja, prosili, da se vam nemška šola dovolí. „Čmu bi nam pa bila nemška šola, ga zavernejo kmetje, mi smo Slovenci in hočemo Slovenci ostati.“ Nevoljno jih gospod spustí z besedami: „Ste li samo vi taki bedaki, da se za slovenščino poganjate.“ Mi brez vsega druzega pretresovaje rečemo le to, da gospodje, kteri se še zdaj pri nas ravnajo, kakor da bi ne bilo 20. oktobra 1860 in 26. februarja 1861, ne služijo ne Bogu ne cesarju, pa tudi slovenskemu ljudstvu ne, akoravno jim slovenska pogača dobro diši in vince iz slovenskega barivčeka jako tekne. Bog pomozi!

S Pivke 20. okt. Sedanja letina se v poslednje ne skazuje toliko slaba, kakor se je bilo poprej bati zavoljo velike suše. Pervo žito, če je dalo manj zerna, je pa zneslo bolj težkega; pri bolj zgodnji ajdi — tukaj sejejo le prašno — je suša manj zlega storila, bolj pozno je bolj pomorila; korun je manj številen, bolj droben, vsaj pa ne gnjije; repa in korenje pa se v bolj vlažni jeseni lepo zraša in obeta dokaj pridelka. Turšica tudi raste in rodi na Pivki, če jo sadijo, če ne, pa ne; to je skušeno to leto v vasi blizo Postojne, za odgovor nemarnim kmetovavcom. — Delo z oprostenjem gojzdov in pašnikov se časoma v naših krajih izdeluje; kar se tiče postonjske grajšine, bo soseskam oddala svetá, to je gojzdov in pašnikov za njih gojzdne pravice; pa grajšaki niso povsod tacega voljni, raji bi gojzdne pravice regulirali, to je, še dalje sami les odkazovali soseskam in kmetom, in jih tako še nekako v oblasti imeli, in sami pri gojzdih dobičke hranili. Pa kratka bi se utegnila reči: Ustavni prosti deržavi je v podlago prosta srenja; srenja pa ni prosta, če nima lastnega prostega gojzda. Kmet brez gojzda je kot vojak brez orožja ali učenec brez bukev in peresa. Naj bi deželni zbor v tej rečí se potegnil za potrebo kmetijstva.

S Pivke 22. okt. Naj se časniki Slovanom nasprotni in njih dopisovavci še toliko raznašajo, da slovenščina ni še godna za urednije, vendar večkrat ne hoté sami spričujejo nasprotno. Pred kratkimi dnevi je „Presse“ imela dopis iz Ljubljane s takim obsežkom, ki se vé, da je Slovence v obraz butal. Med drugim besedanjem je pisatelj omenil sporočila ministerskega do višjih sodnij, naj bi dale na znanje, koliko da se je v urednijah slovenskemu jeziku že dalo prostora, ali koliko bi se ga utegnilo v prihodnje dati. Vmes je pisatelju ušla beseda spod peresa, kakošen da bi utegnil biti odgovor deželne sodnije, takošen namreč, da doslej se je na slovenske uloge sicer dajal nemški odlok, zraven pa veljavna slovenska prestava. Tedaj! je slovenski jezik že veljavo dobil v urednijah! tedaj so slovenske uloge vendar toliko pripravno obliko že imele, da se je zamogel na tiste odlok dajati! Kako so nasprotniki slovenske narodnosti sami sebi nasprotni! Čudno je res, da se toliko beseduje in pisari o nepripravnosti slovenskega jezika za urednijske opravila — in vendar se v djanji ta reč kaže drugač. Tudi tukaj v bližnjici je znana kantonska urednija, ki je nektere leta sem že marsiktero slovensko ulogo o prepisu, odpisu ali vpisu kake posesti ali kake dolžnosti sprejela, in prošnjo tudi spolnila; ravno ta urednija, če tudi dela sploh po nemško, sprejema enako tudi italijanske uloge. Pametni in previdni možje dajejo vsakemu svoje veljati, in svojo nalogo spolnujejo po tirjatvah enakopravnosti — in pri tem ne upijejo ne zoper italijanščino, ne zoper slovenščino — mirno gredó dalje svojo pot, in ž njimi napreduje tudi slovenska narodnost.

Iz Senožeške fare 19. okt. — Z — V 40. listu sem omenil, da nam marsikaj serce teží; naj danes le eno tistih težav v kratkem omenim. Veliko srenj senožeške okolice ima pravice do senožeškega grajšinskega gojzda „Loza“. Vse te upravičene srenje so se (iz kakega cilja in konca ne vém) *) za razdelitev tega gojzda pri dotični c. kr. gojzdni rešitni komisii v Postojni s pogodbami že pred 2 letoma zastopile. Kmali potem je vsaki upravičeni srenji bil nje del gojzda po priliki (approximativ) odločen; al vendar nobena srenja prav za gotovo za meje svojega prihodnjega koščka revnega gojzda ne vé, kje da bo, da bi ga mogla v svoje varstvo vzeti. **) Grajščina je svoje logarje od tistih strani gojzda, ko ima soseskam v last priti, odrinila, svoj odbrani najbolj obrašćeni gojzd v svoje, srenjske dele gojzda pa večnemu Bogu v varstvo podala. ***) Upravičenci pa tudi neupravičenci ravnajo s temi srenjskimi, že od nekdaj zlo oglodanimi gojzdi kakor mačka s salom. Da po takem ravnanju se mora imenovani gojzd v kratkem času v grozoviti skalnati kras spremeniti, ni dvombe, in tako se nam zlo žalostna prihodnost kaže. Znano je, da silovita burja je perva šiba našega kamnitega kraja, pa čedalje bolj se ji vrata širijo, tako da nam bo še to peščico zemlje popihala z naših medlih njiv in senožet in znesla v jadransko morje. „Novice“ dovolite, da vas poprašujem: kaj je že doveršil slavni odbor, ki je po nasvetu gospoda poslanca dr. Zupana bil v ljubljanskem deželnem zboru 16. aprila t. l. izvoljen za to, da se rešitev servitutov, kolikor je mogoče hitro pospeši in hitro doverši? Pomagajte nam, tisti, ki znate in morete! — Še nekaj! Že od 13. t. m. pri nas prav merzla burja noč in dan hudo brije; vse je posušila; iz dolenjega Krasa hodijo k nam in v Dolenjo vas po vodo, ker je ondi tako huda suša, da za živino vode ni. Tudi dva nepovabljena gosta nam je prignala; ko je 15. dan t. m. nek senožešk kmetič komaj 300 korakov od Senožeč na svojem med poljem ležečem verticu 9 ovčic pasel, se zaletita v čedico ob dveh popoldne čez zid dva prederzna silo velika volka (prederzna zato, ker je polno polje ženíc in vezačev, tudi pastirjev bilo), mahoma 4 ovčice v pričo pastirja zadavita. Eno zadavljeno in eno že na pol pohrustano jima je pastir otel, ostale dve sta pa volka s seboj v mejo vlekla in čez noč čisto požerla. Ta dva pritepenca sta nam gotovo zgodnjo in hudo zimo oznanila; tako so tudi kljunači (šnefi) se pri nas že 1. dan t. m. prikazali, kar se sicer še le ob sv. Terezii zgodí, pa tudi pozneje, pred nikoli ne; letos so pa ob tem času že odšli.

Iz Ljubljane. Pretekli teden je mestni odbor v posebni seji prevdarjal mestne dohodke in stroške za prihodnje leto 1862 po novi osnovi preliminara, ktero je gosp. župan Ambrož tako jasno in praktično napraviti dal, da jo je referent dnarnega odseka gosp. dr. Čuber očitno pohvalil, ob enem pa gosp. županu tudi zahvalo izrekel za to, da je po svoji mnogoskušeni previdnosti in svoji iskreni skerbi, da bi se mestni stroški kolikor je mogoče, zmanj-

---

*) Pozneje poslanega dostavka ne razumemo prav; zato ga nismo mogli dodati, da bi kaj napak ne rekli.

**) Kadar je bilo pogodbeno pismo narejeno, je bilo, kakor mislimo, vendar izrečeno, kaj srenjam skupaj ali vsaki posebej v last spada. Vsled tega pisma imajo tedaj srenje pravice zahtevati, da se odločenim kosom mejniki postavijo, kakor se to tudi drugod godí, da se še pozneje ustanovljajo.

***) Po §. 2 gojzdne postave od leta 1853 ima vsak lastnik nalogo, svoj gojzd varovati, tedaj deržava svojega, srenje svojega, in vsak drug lastnik svojega. Vred.

šali, zraven tega pa mestni kasi novi dohodki odperli, dohodke s stroški tako vravnal, da spet za prihodnje leto se ne bo mestjanom nobena priklada na davke naložila, čeravno se bo spet v prihodnjem letu za mesto veliko storilo in je, postavimo, za nove zidarije kakor za kanale, tlak itd. 18.071 gold. določenih. Stroški celega leta so prerajtani na 83.471 gold. 26 kr., dohodki pa na 79.354 gold. in 64 kr. Po takem se sicer pokaže, da bi konec leta zmanjkalo 4.116 gld. in 62 kr. Al ta zmanjkava ne bo mestne kase v nobeno posebno zadrego pripravila, ker 2500 gold. je določenih le za kakošno posebno silo, če pa te sile ne bo, se ne bojo potrebovali, in take sile tudi skor ne more biti, ker se je v prevdarku stroškov že na vse to mislilo, kar potrebe zahtevajo, za ktere se že vé. V prihranilih se nahajajo odpuščeni na dnino plačani pisarji, — odpušen mestni tesar in zidar, — manj magistratnih služabnikov, — lesá za mestne popravljanja ne bo magistrat sam nakupaval, ampak po pogodbah, — za pisarniške potrebe se bodo stroški zmanjšali od 2481 gld. na 1396 gold. itd. Dohodki se bojo pomnožili, da se bo zavoljo tlaka cestnína vpeljala za vsak naložen voz od kolodvora v mesto za konja 1 kr. nov. dn., in ravno tako za kamnje, cegel ali les, ki je bil od Ljubljanice v mesto pripeljan, kar utegne kakih 3000 gold. dohodka mestni kasi prinesti.

— Kdaj se bo gazna svečava začela, še zmiraj ni za gotovo znano; to pa vemo, da do danes še niso celó nič gaza naredili za osvečavo.

— Domač koledar slovenski, ki ga že nektere leta izdaja naš marljivi domoljub gosp. tehant Hicinger, je za leto 1862 že doveršen. To toliko radostneje naznanjamo, ker ta tečaj razun drugačnih že znanih rečí v podučnem delu obsega popis iderskega rudnika, in — zglede za opravilne pisma. To utegne mnogoterim naših rojakov in prijatlov ustreči — protivnikom pa, ki vedno kričijo in pisarijo, da slovenski jezik ni ne za uradnije, ne za šole, iznova dokazati njih neslanstvo.

— Kar so unidan „Novice“ rekle, poterjuje tudi odkritoserčno poslednja „Danica“, ko miluje revico materinščino v naši gimnazijski in realni šoli, rekoč: „Slovenščina si je letos le malo opomogla. Razdeljena je milo, kakor prejšnje leta. Obetalo se je, da se bo vsaj keršanski nauk na spodnji gimnazii slovensko jel razlagati, pa — šolsko leto se je bilo že začelo, in ni je bilo ne bele ne černe od zgorej, kar pride te dni naslednja veleva: „dass in Gemässheit der hier in Betracht kommenden gesetzlichen Bestimmungen, und bei dem Umstande, dass ein für diesen Unterricht in der ersten Gimnasialklasse geeignetes, in slovenischer Sprache verfasstes Lehrbuch zu Gebote steht, es dem Religionslehrer nicht verwehrt (!) wird, diesem Unterrichte in der ersten Klasse neben dem deutschen Schulbuche auch das slovenische für diejenigen Schüler, denen es nach der Aeusserung des f. b. Ordinariates schwer wird, den deutschen Religionsunterricht dem Gedächtnisse einzuprägen, zu Grunde zu legen, und auch die Prüfung der Schüler in derjenigen Sprache vorzunehmen, welche ihnen geläufig ist.“ L. R. E. 11. Okt. 1861, und h. St. M. E. 30. Sept. C. U. Le majhen majhen žarek je ta naredba; upajmo pa in zanesimo se, da tudi zvestim Slovencom bo prisijalo solnce vsem narodom avstrijanskim dane, zaterjene, zagotovljene pravične ravnopravnosti.“

— Ker so vsi 20. oktobra v odbor narodne čitavnice izvoljeni gospodje radi sprejeli volitev, se je odbor pod vodstvom svojega predsednika gosp. Ambroža pretekli teden zbral, da je vsled družtvenih postav volil podpredsednika, tajnika dva, in odbornike v 3 odseke. Za podpredsednika je bil enoglasno voljen gosp. Karl Holzer, tergovec, ravno tako za knjižičarja gospod dr. Etbin Costa in za tajnika gosp. Macun in gosp. Luka Svetec; ker pa gosp. Svetec gré po službenem poklicu v Mokronog, je bil namesto njega tudi enoglasno za tajnika izvoljen gosp. Franc Žeravec; ostali odborniki so se razdelili v tri odseke, tako, da eni so v odseku za gospodarstvene zadeve, drugi za besede in igre, tretji za ostale veselice. Dalje so bili časniki določeni, ki jih bo čitavnica imela; slovanskih vseh narečij bo kakih 26, nemških 12, italijanska 2, francozki 1. Gosp. dnarničar Več je bil naprošen napraviti bukve za vpis družbenikov in odrajtanih plačil; — od vseh Svetih se imajo začeti plačila, ker bojo čitavnične sobe kmali potem tako opravljene, da bojo časniki za berilo razpoloženi itd. Slovesni začetek čitavnice pa ima biti z veliko besedo. Dalje je bilo sklenjeno: sl. c. k. deželnemu predsedništvu položiti prošnjo za dovoljenje pomnoženega odbora, — Njih ekscelencii gosp. biškopu Štrossmajer-u pokloniti pismo, v kterem mu odbor naznanja, da ga je čitavnica vsled milostljivega njegovega sporočila vpisala v kolo svoje, — napraviti si lastni pečat z napisom „Národna čitavnica v Ljubljani“, ter se izperva vsak teden v posvet sniti, dokler se ne doveršijo vse opravila, ki so potrebne za popolno ustavljenje čitavnice naše, v ktero od dne do dne pristopajo novi udje in bodo menda pristopili tudi iz dežele vsi rodoljubi, ne da bi unanji toliko vžitka imeli od čitavnice kot tukajšni družtveniki, ampak zato, da se ustanoví krepko središče národnega družtvenega življenja.

— V pondeljek popoldne je novo ustanovljena zdravniška družba imela svoj pervi shod. Snidilo se je 13 družbenikov, ki so medicin. svétnika gosp. dr. Šrot-a izvolili za predsednika, gosp. prof. dr. Valenta za tajnika, mestnega kirurga gosp. Matija Finca za dnarničarja. Da bi se celó mala družbica nekoliko pomnožila, je gosp. predsednik željo izgovoril, da bi pristopili tudi zdravniki iz dežele. Ker pa je za to premembo pravíl potreba višega dovoljenja, naj bi prihodnji občni zbor to reč v svoj sklep vzel. Dva druga gospoda bi rada družbo razširila čez apotekarje, naravoslovce in vsacega omikanega človeka, ki bi k nji pristopiti hotel. Prav je, če bo; — al pred vsem je misliti na to, da pristopijo saj vsi tisti, ktere prav za prav ta družba zadeva; še le v drugi versti so drugi.

— Spet smo zvedili en dokaz, kako živa potreba je, da bi se iz kancelij slovenskim ljudem pisma in povabila v slovenskem jeziku pošiljale.

Bil je namreč nedavno neki kmet iz Ložkega kantona tožen zavolj motjene posesti. Sodnijški služabnik mu prinese tožbo in on ga vpraša: Kam imam priti na dan? Služabnik bere odloko, kjer je bilo pisano: Tagsatzung . . in loco r. s. (na mestu dotičnega zemljišča). „E, pravi, tù stojí v Loko, tedaj morete v Loko iti.“

Tako podučen se kmet res povedani dan podá v Loko, al ko pride tjè, so bili gospodje že odšli na mesto dotičnega zemljišča, ter so ga, ker ga v pravi čas ni bilo, obsodili zavolj neprihoda (kontumacirali).

— Znani janičarji „Triesterčni“, „Tagespoštni“ in „Prešni“ so spet ta teden manevrirali po svoji navadi, obrekovali, lagali, zvijali in sprevračali, kar so poslednje „Novice“ rekle o čitavnici, gostovanji pri Lozarju, sposobnosti slovenskega jezika za kancelije itd. Če bi „Novic“ ne bilo, kje nek bi suhoparni možgani teh dopisunov kaj gradiva dobivali za svoje „Originalkorrespondenz-e“? Zato moramo skerbeti, da se jim verže kos resnice vsaki teden, ker je mikavno viditi, kako padejo togotni čez njo in jo razmesarijo kakor risi v menažerii, ako jim hlapec verže kos mesá. Le poglejte jih; saj se jim že na obrazu bere, kako celi teden lakomni čakajo plena. Nobena poštena duša ni varna pred njimi. Te dni so zgrabili mirnega moža, čigar domoljubje je čisto kot zlato, obče spoštovanega gosp. Valentina Krišper-a in ga zasmehovali, da je šel „ultraslovenec“ se v „nemške“ Draždane papirstva učit!! Če, kakor skušnja kaže, dohajajo Nemci v našo papirnico se učit, bo pač smel tudi eden naših ljudí po svetu pogledati,

kaj se tam godí. In nikar se ne šopirite preveč z nemškimi mašinami, za ktere naše papirnice tako malo marajo kakor same nemške, ki vejo, da Švicarji, Belgijanci, Francozi so vsi drugi možaki za to. Če naš gosp. Valentin Krišper bi ne bil že pred spoštovan od celega mesta, bi mu bilo vaše obrekovanje še le k temu pripomoglo, zakaj v tem je že — razun malo množico vaših tovaršev — cela dežela gotova: kar vi obrekujete, je dobro, — kar vi hvalite, je slabo. To so začeli že spoznavati celó taki, kteri niso ravno slovenščini preveč prijazni. Bog varuj tedaj le vsakega poštenega človeka vaše hvale!

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. Presvitli cesar je po svojem potovanju iz Karfa prišel 23. dné t. m. spet na Dunaj nazaj; presvitla cesarica pa je 27. t. m. prišla v Benetke, da ostane tù čez zimo.

— Dunajski korespondent ogerskega časnika „Sürgöny“ piše, da določivno posvetovanje o ogerskih in hervaških zadevah se je pod predsedništvom Njih Veličanstva še le ta pondeljek začelo, ne pa, kakor se je govorilo, že 25. t. m. Razun občnih zadev je sila važno vprašanje tisto, ki zadeva razpis davkov in rekrutov za prihodnje leto, ktere vlada terja, kterih se pa nočejo udeležiti županije, opiraje se na stare zakone ogerske ustave. Kaj da bo v tem uporu vlada storila, se še celó nič gotovega ne vé; kmali se sliši, da sta deržavni minister Schmerling in ogerski dvorni kancelar edinih misel, kmali pa, da ne. Silno velika je res zadrega, in zato je pozornost celega sveta obernjena sedaj posebno na to, kako se bo rešila ta zadeva. Bog daj, da bi se našla pot mirnega poravnanja!

Štajarsko. Iz Gradca. Ker se goveja kuga čedalje bolj razširja na Ogerskem in se je že tudi v nektere kraje doljne Avstrije pritepla, je tukajšno c. kr. deželno poglavarstvo zabranilo, da iz Ogerskega in doljne Avstrije ne sme goveja živina na Štajarsko.

Česko. Iz Prage. „Narod. Listy“ pretresajo, kakor se spodobi, pesem, ki jo je ob kronanji pruskega kralja Vilhelma I. nemški pesnik Fr. Hebbel, v „Illustr. Zeitg.“ natisniti dal in v kteri se spet očitno kaže, kako razumljajo Nemci svobodo narodov in kakošna je njih „liberalnost“, o kteri sicer toliko kričijo v svojih listih. 4 verste te pesme so vredne posebnega pomina, v kterih Hebbel Čehe in Poljake imenuje „lokajske“ narode, ki stresajo „ježato“ svojo sužno glavo, tako-le govoreč:

„Auch die Bedientenvölker rütteln — Am Bau, den jeder todt geglaubt,
Die Czechen und Polaken schütteln — Ihr struppiges Karyatidenhaupt.“

To je vendar dosti jasno rečeno, kdo ima biti gospod, kdo lokaj! Nadjamo se — pravi „Ost u. West“ — da tak gnjusen dar bo kralj pruski vergel v smetnišnico.

Hervaško. „Pozor“ razjasnuje prigodbo, ki se je 15. t. m. pripetila v županijski skupščini v Oseku, v kteri je na predlog Stojanovićev velika večina sklenila, začasnemu dvorskemu dikasteriju in hrv. slav. kralj. namestniškemu sovetu izreči nezaupanje zavoljo neustavnega postopanja o davkovih zadevah, čeravno se je veliki župan biškup Strossmajer na vso moč boril proti temu sklepu in skupščino zapustil, ko je vidil, da nič ne opravi. „Pozor“ pravi, da v tem sklepu ne vidi druzega kot rovanje magjarske stranke. Oni hočejo, da mi Hervati po vsaki eeni hodimo eno pot ž njimi, in se poslužujejo v ta cilj in konec vseh mogočih sredstev. Al naši poti niso eni. Mi dobro vemo, da omenjene naredbe so res protiustavne; samo dodajamo to, da niso protiustavne postale danes, ampak da so take bile že takrat, ko je g. Stojanović bil namestni župan v sv. Ivanu.

Ogersko. Iz Pešta 26. okt. Dve važni pismi sedaj zvonec nosite po svetu. Eno pismo je adresa, ki jo je deželno poglavarstvo ogersko poslalo v nedeljo na Nj. Veličanstvo, drugo pa odgovor pervega škofa ogerskega dvornemu kancelarju ogerskemu. Adresa deželnega poglavarstva, ki je razodela nadloge deželne in vse napade, ki so doleteli ustavo ogersko od tistega časa, ko je oklican bil ces. diplom od 20. oktobra l. l., svetuje cesarju, naj pride kot kralj ogerski sam v Budim in naj zbere vse velike župane okoli sebe, da jim, prost od upliva nemških svojih svetovavcov, naznani, da hoče vladati ustavno. Tadaj bi županije več serca zadobile, njih zaupanje bi se povzdignilo, in stvarila bi se potem vladna stranka. Naposled izrekuje adresa željo, naj za namestnika kraljevega pride na Ogersko kak nadvojvoda, da bi se mu stan današnji popolnoma razjasnil; brez tega deželno poglavarstvo ne more nič opraviti o dnarnih in rekrutnih zadevah. — V drugem obširnem pismu, ki ga je 24. t. m. poslal pervi škof ogerski in kardinal Scitovsky dvornemu kancelarju, toži škof o velikih homatijah na Ogerskem ter pravi, da mu je kot zvestemu deržavljanu sveta dolžnost, odkritoserčno povedati vse, ter med drugim pravi, da županija ne bo pomagala pri naberi rekrutov, marveč bo to svojim urednikom vsled ustavnih postav še prepovedala. Na zadnje pa pravi, naj Njih Veličanstvo kralj pride v poglavno ogersko mesto in z odkritoserčno besedo narodu reče, da se mu ni treba bati zgubiti ustave; potem naj se skliče berž deželni zbor in razpis davkov in rekrutov odloží do deželnega zbora, silovito izterjevanje davkov pa ustavi. — Kaj bo Njih Veličanstvo na vse to odgovorilo, se ne vé, ker, kakor smo gori rekli, je bil ministerski zbor pod predsedništvom cesarjevim še le v pondeljek.

Erdeljsko. Iz Kološa. Deželno glavarstvo v Kološu (Klausenburg-u) je v zboru 24. t. m. po veliki večini sklenilo adreso, ktera naj Njih Veličanstvu razodene, da vsled starega ogerskega prava in zakona ni mogoče za erdeljsko deželo sklicati posebnega deželnega zbora. Pomenki v tem zboru so bili sila živi; dva saksonska svetovavca sta zagovarjala deželni zbor erdeljski, rekši, da zoper njega se ustavljati deželno glavarstvo nima pravice, temuč le to izpeljati, kar mu vlada ukaže; pravice od leta 1791 in postave od 1848 je pokopal poznejši punt od leta 1848, tedaj nam ne ostaja drugo kot okleniti se ces. diploma od 20. oktobra 1860 ali pa skljućiti se pod absolutizem. Zoper to je krepko govoril predsednik z veliko večino svetovavcov, ki je potem sklenila gori omenjeno adreso.

Srbska Vojvodina 25. oktobra. Po telegramu, ki ga „Srbobran“ naznanja, je Njih Veličanstvo vse sklepe národne skupščine v Karlovcih poterdilo in ima v 3 tednih spet skupščina biti, da ustanovi politično-sodniško administracijo Vojvodine; sliši se tudi, da je patriarh Rajačić cesarjevo dovoljenje prejel, prihodnjo spomlad sklicati skupščino, da voli vojvoda. „Srbski Dnevnik“ dostavlja temu, da Vojvodina v smislu narodne skupščine nikakor ni Bachova Vojvodina; Vojvodina narodne skupščine se naslanja na ogersko ustavo in ogerski deželni zbor, in brez teh ne more biti.

Srbija. Iz Beligrada 22. okt. Vradni časnik priobčuje pisma o poslanstvu Garašanina v Carigrad. Razpor med srbsko in turško vlado ni poravnan; srbska vlada ne bo nehala terjati svojih pravic.

Rusovsko Poljsko. Iz Varšave 22. oktobra. Naš vojskini stan nam je toliko polajšan, da so se gostivnice smele spet odpreti. Po ulicah je vse kakor je bilo; patrola gré za patrolo; navadno jezdi en kosak naprej, za njim gré policijsk vojak z 10 pešci, in zdaj spet kosak z nastavljeno sulico; skor po vseh tergih so tabori in kanoni; zvečer je mesto tiho kot grob in kdor ponoči po ulicah gré, mora iti z laterno; to je nekako meršavo viditi; cerkve so vse zaperte; nikodar ni službe Božje.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.